

Kompjuterski laboratorij Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (2002-2011) – zaboravljeni inovacijski projekt informatizacije nastave i povijesnih istraživanja

U ovome radu autor prikazuje nastanak i djelatnost Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (2002-2011). Ideja za njegov osnutak pojavila se 2001. g. tijekom organizacijskih priprema međunarodne konferencije *Povijesna istraživanja, studij povijesti i informatizacija – Historical Research, Study of History and Computerization* (10-12. prosinca 2001), koja je održana na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Laboratorij je službeno započeo svoju djelatnost u siječnju 2002. s osnovnom zadaćom primjene informacijskih tehnologija u sveučilišnoj nastavi povijesti i raznovrsnim znanstvenim projektima Odsjeka za povijest. Ubrzo nakon toga započinje „zlatno doba“ njegove djelatnosti (2002-2008). Međutim, kadrovski i financijski problemi već su 2008. g. doveli do njegove postupne razvojne stagnacije, a 2011. g. dolazi i do njegova potpunog prestanka djelovanja. U članku će biti posebno naglašeni odsječki informacijski projekti te djelatnost pojedinih njegovih namještenika i demonstratora.

1. Uvod: pretpovijest nastanka Kompjuterskog laboratorija (2000-2001. g)

Brojne inovativne ideje modernizacije Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu započele su u listopadu 2000. g. kada pročelnik postaje prof. dr. Drago Roksandić. Tijekom 2000. i početkom 2001. g. na raznovrsnim odsječkim projektima zapošljavaju se brojni mladi asistenti (Zrinka Blažević, Hrvoje Gračanin, Kornelija Jurin Starčević, Kristina Milković, Ida Ogriješek, Elvis Orbanić, Hrvoje Petrić, Marko Šarić, Nataša Štefanec i Mladen Tomorad). Brojnost mladih zaposlenika potaknula je prof. Roksandića da započne projekt revitalizacije Zavoda za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

1.1. Web-stranica Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (proljeće 2001. g)

Budući da do 2001. g. Odsjek za povijest nije imao svoju web-stranicu, u proljeće 2001. g. započele su pripreme njezine izrade. Zadatak njezine pripreme pripao

je tadašnjim asistentima Mladenu Tomoradu i Hrvoju Gračaninu. Oni su tijekom proljeća osmislili izgled web-stranice te pripremili osnovne tekstove i sadržaje. Web-stranicu je programirao Matija Gračanin, a ona je tijekom kasnog svibnja 2001. g. predstavljena članovima Odsjeka za povijest. Njezino prvo veliko javno međunarodno predstavljanje zbilo se tijekom konferencije *Povijesna istraživanja, studij povijesti i informatizacija – International Science Conference Historical Research, Study of History and Computerization* koja je istovremeno paralelno pripremana za prosinac 2001. g.¹

1.2. Međunarodna znanstvena konferencija Povijesna istraživanja, studij povijesti i informatizacija – International Science Conference Historical Research, Study of History and Computerization (2001. g)

Za prvi veliki projekt obnove djelatnosti Zavoda za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest odabrana je inovativna međunarodna konferencija *Povijesna istraživanja, studij povijesti i informatizacija – Historical Research, Study of History and Computerization*. Početkom 21. stoljeća veći dio hrvatskih humanističkih i društvenih znanosti još je uvijek bio u računalnom predinformacijskom dobu. Stoga se mogućnost modernizacije i primjena informacijskih tehnologija u povijesnim istraživanjima i nastavi povijesti činila kao vrlo atraktivna ideja mnogobrojnim članovima tadašnjeg Odsjeka za povijest, ali i znanstvenicima i istraživačima iz Hrvatske i Europe.

Za članove znanstvenog odbora konferencije Odsjek za povijest imenovao je akademika red. prof. Miroslava Bertošu, red. prof. Miru Kolar-Dimitrijević, izv. prof. Brunu Kuntić-Makvić, akademika red. prof. Tomislava Raukara, izv. prof. Dragu Roksandića, red. prof. Petra Selema i red. prof. Nikšu Stančića (predsjednik). U pripremni odbor konferencije imenovani su doc. Damir Agičić, dr. sc. Mirela Altić, prof. Igor Duda, prof. Hrvoje Gračanin, izv. prof. Drago Roksandić (predsjednik), mr. sc. Nataša Štefanec i mr. sc. Mladen Tomorad (zamjenik predsjednika).²

Sadržajno je konferencija osmišljena kroz četiri osnovne razine: 1) informatizacija povijesnih istraživanja, 2) informatizacija povijesnih studija, 3) informatičko umrežavanje povijesnih istraživanja i studija povijesti i 4) informatičko unapređivanje nastave povijesti i kulture povijesnog mišljenja.³

¹ Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), M. Tomorad, H. Gračanin, M. Gračanin 2001. Web-stranica Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (backup web-stranice). Cijeli digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu čuva se u privatnoj zbirci Mladena Tomorada.

² TOMORAD, GRAČANIN I ŠTEFANEC 2001: 25. Titulacija je navedena prema zvanjima u vrijeme pripreme konferencije.

³ ROKSANDIĆ 2001: 2.

Organizacijske pripreme konferencije započele su u ožujku 2001. kada su upućeni prvi pozivi mogućim sudionicima s rokom prijave do 15. lipnja 2001.⁴ U razdoblju od proljeća do kasne jeseni 2001. g. osigurana su sponzorstva (Algebra, Algoritam, CARNet, Coca-Cola, Erste Steirmärkische Bank, Globalnet Grupa d.d, Hypo Alpe-Adria-Bank, Infogama d.o.o, Jamnica d.o.o, Lukvel, Ministarstvo znanosti i tehnologije, Orangina, Obala promet d.d, Recro d.d, Senso i Zvijezda).⁵ Hrvoje Gračanin i Mladen Tomorad tijekom rane jeseni 2001. obišli su mnogobrojne informatičke tvrtke te su dogovorili suradnju s Globalnet Grupom, Infogamom, Lukvelom, Recrom i Sensom. Ove su tvrtke u auli fakulteta tijekom održavanja konferencije predstavile najnoviju informatičku opremu čiji je velik dio po njezinu završetku doniran Odsjeku za povijest. Istovremeno je Algoritam postavio štand s raznovrsnom informatičkom literaturom i priručnicima koji su mogli biti od koristi povjesničarima. Dogovorena je i suradnja s Algebrom koja je u stakleniku aule Fakulteta organizirala četiri osnovna tečaja za studente fakulteta. Bili su to brzi tečaji *Osnove PC računala i Windows 98* (ponedjeljak 10. prosinca), *MS Word 2000*, *MS Excel 2000* (utorak 11. prosinca) i *Osnove Interneta i rada na mreži* (srijeda 12. prosinca).⁶ Na svakoj radionici sudjelovalo je po deset studenata Odsjeka za povijest koji su tijekom tri dana stekli osnovna znanja rada na računalu.⁷ Znanstveni dio konferencije započeo je 10. prosinca 2001. u 9:00 svečanim otvaranjem, a završio je u 13:00 u srijedu 12. prosinca. U radu konferencije sudjelovao je 51 izlagač iz Albanije, Austrije, Belgije, Bugarske, Finske, Mađarske, Hrvatske, Rumunjske, Slovenije, Turske i Ujedinjenog Kraljevstva s ukupno 41 izlaganjem.⁸ Po završetku konferencije postojala je ideja publiciranja izlaganja s konferencije, no zbog raznoraznih razloga ona nikada nije ostvarena.⁹

⁴ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Call for Papers, 15. 3. 2001.

⁵ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Sponzori, 9. 12. 2001.

⁶ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Prijedlog Radionica za studente u Auli Filozofskog fakulteta, 15. 11. 2001.

⁷ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Popis primljenih studenata na tečajeve-radionice koje će se održavati u vrijeme konferencije *Povijesna istraživanja, studij povijesti i informatizacija*, 29. 11. 2001.

⁸ TOMORAD, GRAČANIN I ŠTEFANEC 2001: 3-9, 15-21. Sažeci i PowerPoint prezentacije svih izlaganja danas se čuvaju u Digitalnom Arhivu Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu koji se nalazi u vlasništvu Mladena Tomorada.

⁹ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Točka 8. Prijedloga programa rada Kompjuterskog laboratorija u 2001/2002. akademskoj godini, 9. 1. 2002.

*Osnutak Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest
Filozofskog fakulteta u Zagrebu*

Već tijekom održavanja konferencije, u prosincu 2001, tadašnji pročelnik Drago Roksandić došao je na ideju osnutka Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest. Pripreme njegova osnutka započele su tijekom druge polovice prosinca 2001, a 9. siječnja 2001. izrađen je Prijedlog programa rada Kompijuterskog laboratorija u 2001./2002. akademskoj godini koji je službeno predstavljen Odsjeku za povijest u materijalima sjednice koja je održana sredinom siječnja 2002. g, kada je službeno potvrđen njegov osnutak. Laboratorij je bio smješten u sobu A-200, u staklenik pored tadašnje knjižnice Odsjeka za povijest.¹⁰ U početku je bio opremljen s jednim računalom, printerom i dva skenera koji su Odsjeku za povijest donirani tijekom organizacije konferencije. Prijedlog *Pravilnika rada Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest* napisan je 20. siječnja 2003, a odobren je na sjednici Odsjeka za povijest u veljači 2003. g. Njime su točno određeni poslovi Kompijuterskog laboratorija, način njegova djelovanja te dužnosti voditelja, zamjenika voditelja, njegovih suradnika i demonstratora.¹¹

Kadrovi¹²

U siječnju 2002. g. za voditelja Kompijuterskog laboratorija imenovan je Mladen Tomorad. Hrvoje Gračanin imenovan je za zamjenika voditelja Kompijuterskog laboratorija, a tajnica laboratorija postala je Kristina Milković. Zbog asistentskih obaveza K. Milković već je u proljeće 2002. g. napustila mjesto tajnice, a poslove vođenja laboratorija samostalno su preuzeli M. Tomorad i H. Gračanin.¹³ Zbog sve većih nastavnih obaveza na raznovrsnim kolegijima srednjovjekovne povijesti H. Gračanin je u jesen 2003. g. napustio Kompijuterski laboratorij. M. Tomorad vodio je mnogobrojne poslove laboratorija sve do početka 2007. g. kada funkciju v. d. voditelja laboratorija preuzima Davor Iličić. M. Tomorad nastavio je biti glavni službeni voditelj sve do kraja akademske godine 2008./2009. g. tijekom koje započinje svoj prijelaz na mjesto docenta na Odjelu za povijest Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu.¹⁴ Od akademske godine 2003./2004. Odsjek za povijest odobrio je jed-

¹⁰ Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Programa rada Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest u 2003. i 2004. g. – Točka 17, 13. 1. 2003.

¹¹ Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Pravilnik Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest, 20. 1. 2003.

¹² Posebno zahvaljujem Davoru Iličiću na brojnim korisnim informacijama o djelovanju pojedinih demonstratora u razdoblju od 2007. do 2011. g.

¹³ GRAČANIN I TOMORAD 2005: 252.

¹⁴ Fakultet je napustio 31. ožujka 2011. g.

nog demonstratora za rad u Kompjuterskom laboratoriju, a od akademske godine 2006./2007. zbog sve većeg opsega poslova laboratorij je dobio dva demonstratora.

Prvi demonstrator Kompjuterskog laboratorija postao je Davor Ilićić tijekom akademske godine 2003/2004. On je 2007. g. preuzeo funkciju v. d. voditelja laboratorija s ugovorom o djelu kao stručni suradnik. Tu je dužnost uz poslove u referadi fakulteta (od 2008) obavljao sve do 2011. g. Od akademske godine 2006./2007. demonstrator Kompjuterskog laboratorija postao je Tomislav Bali (tadašnji student 2. godine preddiplomskog studija povijesti). Od ostalih demonstratora koji su radili u Kompjuterskom laboratoriju treba još spomenuti Stipicu Grgića koji je tu dužnost kratkotrajno obavljao 2007. g. Iste godine u laboratorij je došao Dejan Zadro koji je bio zadužen za skeniranje časopisa i raznovrsnih dokumenata. U vrijeme gašenja laboratorija, 2011. g, Damjan Kovačić preuzeo je vođenje web-stranica Odsjeka za povijest.

Tijekom druge polovice prvog desetljeća 21. stoljeća postojala je inicijativa Odsjeka za povijest da Kompjuterski laboratorij dobije stalno mjesto voditelja i zamjenika. No uprave fakulteta pod vodstvom tadašnjih dekana prof. Miljenka Jurkovića i prof. Damira Borasa bile su izričito protiv. Takva je politika u konačnici dovela do prestanka djelovanja laboratorija.

Djelatnost Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (2002-2011)

Već u siječnju 2002. g. započele su pripreme raznovrsnih djelatnosti Kompjuterskog laboratorija koje će se u raznim fazama odvijati u razdoblju od 2002. do 2008. g. Tijekom 2002. g. Hrvoje Gračanin i Mladen Tomorad pohađali su raznovrsne tečajeve informatičke naobrazbe u Sveučilišnom računalnom centru gdje su 6. prosinca 2002. stekli status predavača.¹⁵ Na taj je način postavljen preduvjet za organizaciju budućih radionica informatičke naobrazbe nastavnika i studenata Odsjeka za povijest koji je bio predviđen točkom 2. Prijedloga programa rada Kompjuterskog laboratorija u 2001/2002. akademskoj godini od 9. siječnja 2002.¹⁶

Istovremeno su započele pripreme daljnje informatizacije Odsjeka za povijest. Tijekom proljeća 2002. g. osmišljena je zajednička računalna učionica Odsjeka za povijest i Odsjeka za etnologiju koja je trebala biti smještena u dvorani A-202 na drugom katu Filozofskog fakulteta. Za financiranje potrebne opreme imenovani odsjeci prijavili su se na natječaj donacije japanske vlade u iznosu od 100 000 \$.

¹⁵ Privatna arhiva Mladena Tomorada, Sveučilišni računalni centar – Potvrda Mladenu Tomoradu o završenom tečaju programa školovanja za predavače SRCE-a, 6. 12. 2002.

¹⁶ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Točka 8. Prijedloga programa rada Kompjuterskog laboratorija u 2001/2002. akademskoj godini, 9. 1. 2002.

U kasnu jesen 2002. g. odobrena su navedena sredstva te su raspisani javni natječaji za nabavu predviđene računalne opreme kojom su s po jednim računalom opremljene sve nastavničke sobe Odsjeka za povijest. Kompjuterski laboratorij opremljen je s dva nova računala, jednim A3 skenerom, videokamerom i digitalnim fotoaparatom. Računalna učionica A-202 opremljena je s 25 računala, te kompletnom audio-vizualnom opremom koja se sastojala od DVD playera, minidiska, CD playera, kazetofona i gramofona, platna i digitalnog projektora. Ovako opremljena učionica postala je najmodernija opremljena učionica Filozofskog fakulteta te je omogućavala moderno audio-vizualno izvođenje nastave.¹⁷ Prenamjena i opremanje učionice završeni su tijekom veljače 2003, a početak upotrebe započeo je s početkom ljetnog semestra akademske godine 2002/2003. g. U proljeće 2003. g. održani su tečajevi informacijske pismenosti za sve prijavljene članove Odsjeka za povijest (*Korištenje opreme, Uvod u MS Windows 98/2000/XP, Uvod u MS Word 2000, Uvod u MS Excel 2000, Uvod u MS PowerPoint 2000, Uvod u MS Access 2000, Osnovni grafički pojmovi, Virusi i virusna zaštita*), čime je svim nastavnicima omogućeno stjecanje osnovnih informatičkih znanja za pripremu nastave. Tečajeve su izvodili M. Tomorad i H. Gračanin.¹⁸

Kompjuterski je laboratorij u razdoblju od 2003. do 2011. g. još obavljao čitav niz drugih poslova. Raznovrsne aktivnosti uključivale su održavanje web-stranica Odsjeka za povijest, pripremu materijala za izvođenje nastave (skeniranje i izradu PowerPoint prezentacija), digitalno snimanje, skeniranje tekstova i fotografija, podršku mnogobrojnim znanstvenim projektima, pripremu odsječkih nastavnih planova i programa, izradu satnice izvođenja nastave Odsjeka za povijest (od 2003. do 2006), pomoć u organizaciji znanstvenih i stručnih skupova te osmišljavanje i održavanje nastave vezane uz primjenu informacijskih tehnologija u raznovrsnim povijesnim istraživanjima.¹⁹

¹⁷ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Prijava za natječaj japanske vlade i dokumenti vezani uz pripremu javnog natječaja i opremanje Kompjuterskog laboratorija i računalne učionice A-202, svibanj-prosinac 2002.

¹⁸ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Programa rada Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest u 2003. i 2004. g. – Točka 1, 13. 1. 2003; Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Popis prijavljenih nastavnika za osnovne tečajeve informatičkog opismenijavanja, travanj-svibanj 2003; Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Programa rada Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest u 2003. i 2004. g, 13. 1. 2003.

¹⁹ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Programa rada Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest u 2003. i 2004. g, 13. 1. 2003; Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Aktivnosti Kompjuterskog laboratorija u razdoblju od 2002. do 2005. godine, 22. 5. 2005. Digitalni Arhiv

D. Ilić i T. Bali tijekom akademske godine 2006./2007. redizajnirali su i modernizirali sučelje web-stranica Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta te na taj način omogućili lakše izmjene njihovih sadržaja. Nove web-stranice Odsjeka za povijest bazirane na PHP sustavu puštene su u rad 10. travnja 2007. g. nakon punih devet mjeseci pripremnih radova. Cijeli sustav imao je velik broj u tom trenutku inovativnih servisa koji su danas postali standard svakog web-portala. U sustav novih web-stranica Odsjeka za povijest bila je uključena analitika posjeta te automatsko ažuriranje sadržaja s pregledom događanja. Na taj način stvoreno je novo dugoročno rješenje izgleda odsječkih web-stranica koje je ostalo u upotrebi sve do kraja 2023. g. kada su redizajnirane cjelokupne web-stranice Filozofskog fakulteta. Nakon gašenja laboratorija 2011. g. sustav ažuriranja web-stranica preuzeo je Damjan Kovačić.

U razdoblju od 2006. do 2009. Davor Ilić pripremio je bazu dokumentarnih filmova za potrebe izvođenja sveučilišne nastave na Odsjeku za povijest. Prikupljeni filmovi obuhvaćali su sva povijesna razdoblja od prapovijesti do moderne povijesti. Paralelno s ovim projektom D. Ilić također je pripremio i bazu radova, knjiga i časopisa u PDF formatu za potrebe Knjižnice Odsjeka za povijest.

Digitalizacija periodike

Godine 2003. Kompjuterski laboratorij započeo je i projekte digitalizacije periodike. Prvi takav projekt izveden je u učionici A-202 u proljeće 2003. g. kada su skenirani svi brojevi zbornika međunarodnog skupa Mogersdorf uz pomoć programa za prepoznavanje teksta. Taj projekt predvodili su Ivica Šute i Davor Ilić, a voditelj projekta bio je Neven Budak. Projekt je rezultirao objavom CD-a *Međunarodni kulturno povijesni simpozij Mogersdorf (2004)*²⁰ i znanstvene monografije *Hrvatska historiografija i simpozij Mogersdorf (2005)*²¹. Od 2006. do 2011. g. provedena je i digitalizacija časopisa *Historijski zbornik* (voditelj projekta Damir Agićić) i *Radova Zavoda za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu* (digitalizaciju je proveo Dejan Zadro).

Projekti primjene informacijskih tehnologija Odsjeka za povijest (2000-2011)

Početkom 21. stoljeća tadašnje Ministarstvo znanosti i tehnologije počelo je raspisivati natječe za prijavu projekata primjene informacijske tehnologije. Prvi

Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Programa rada Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest u razdoblju od 2005. do 2007. godine, 22. 5. 2005.

²⁰ ŠUTE I ILIĆ 2004.

²¹ BUDAK, ŠUTE I ILIĆ 2005.

prijavljeni projekt ovoga tipa bio je projekt *Eurikleja* čiji je voditelj bila izv. prof. dr. Bruna Kuntić-Makvić. U realizaciji projekta sudjelovali su Hrvoje Potrebica, Hrvoje Gračanin i Jelena Marohnić. Baza projekta bila je službeno predstavljena 10. prosinca 2001. u popodnevnoj sesiji međunarodne konferencije *Povijesna istraživanja, studij povijesti i informatizacija – Historical Research, Study of History and Computerization*. Nakon jednogodišnjeg financiranja projekt se ugasio.²²

Projekt *Web-stranice i baze podataka povijesnih znanosti* trebao je biti prvi veliki odsječki informacijski projekt. Bio je prijavljen za financiranje u svibnju 2001. g. Osnovni cilj projekta bila je putem weba izrada lako dostupne baze podataka hrvatskih povijesnih znanosti (bibliografske i problemske baze, povijesni zemljovid, baza raznovrsnih izvora) u obliku modernih, svakodnevno ažuriranih web-stranica na hrvatskom i engleskom jeziku. Svi podaci trebali su biti implementirani u tadašnje novoizrađene web-stranice Odsjeka za povijest.²³ Međutim, budući da projekt nije dobio financijsku potporu Ministarstva znanosti i tehnologije, njegova realizacija nikada nije započela.

Treći projekt Kompjuterskog laboratorija bilo je već ranije spomenuto opremanje odsjeka informatičkom opremom i uređenje dvorane A-202 u računalnu učionicu. Kao što je već ranije rečeno, taj je projekt započeo početkom 2002, a završio je u veljači 2003. g.

Croato-Aegyptica Electronica – Baza podataka egipatskih spomenika u muzejskim i privatnim zbirkama u Hrvatskoj (2002. – 2011) bio je četvrti i najdugotrajniji projekt Kompjuterskog laboratorija, a njegov voditelj bio je mr. Mladen Tomorad. Ideja za stvaranje ovoga projekta stvorena je tijekom 2001. g, a prvi puta prezentirana tijekom izlaganja *Egipatske starine na prostoru Hrvatske: računalna obrada izvora i literature* održanog 10. 12. 2001. na međunarodnoj konferenciji *Povijesna istraživanja, studij povijesti i informatizacija – Historical Research, Study of History and Computerization*.²⁴ Ministarstvo znanosti i tehnologije službeno je financiralo ovaj projekt 2003. i 2004. g.²⁵ Cilj ovoga projekta bila je izrada ciljane i selekcionirane baze relevantne spomeničke baštine vezane uz kulturološke utjecaje egipatske civilizacije na hrvatskom povijesnom prostoru na temelju institucionalnih i privatnih zbirki. U realizaciju projekta bile su uključene sve najvažnije muzejske institucije u Hrvatskoj, a u radu projekta sudjelovali su mr./dr.

²² TOMORAD, GRAČANIN I ŠTEFANEC 2001.: 4, 16. Detaljan opis i razvoj projekta vidi u: GRAČANIN I TOMORAD 2005: 253-254.

²³ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Obrazac prijave projekta Web-stranica i baze podataka povijesnih znanosti, 14. 5. 2001.

²⁴ TOMORAD, GRAČANIN I ŠTEFANEC 2001: 4, 16.

²⁵ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Obrazac prijave projekta *Croato-Aegyptica Electronica*, 9. 5. 2002, 10. 6. 2003. i 23. 6. 2004.

Mladen Tomorad, mr. Igor Uranić, mr./dr. Hrvoje Gračanin, mr./dr. Goran Zlodi i Matija Gračanin. Godine 2004. u sklopu projekta izrađena je prva specijalizirana povijesna web-stranica *Croato-Aegyptica Electronica* [www.croato-aegyptica.hr], koja je bila osmišljena kao mjesto popularizacije egiptoloških istraživanja. Odsjek za povijest cijeli je projekt i odgovarajuću web-stranicu nominirao za Državnu nagradu za znanost za područje popularizacije znanosti.²⁶ U razdoblju djelovanja Kompjuterskog laboratorija projekt je ostvario velik uspjeh te je bio predstavljen na brojnim domaćim i međunarodnim konferencijama: *Geschichte und neue Medien / History and New Media*, Berlin (9-11. travnja 2003)²⁷, *Third Central European Conference of Young Egyptologists*, Varšava (12-14. svibnja 2004), *Ancient Studies – New Technology 3: The World Wide Web and Scholarly Research, Communication, and Publication in Ancient, Byzantine, and Medieval Studies*, James Madison University, Harrisonburg, SAD (3. – 4. prosinca 2004)²⁸, *Serbian Archaeological Society – Section for the Near Eastern Archaeology*, Beograd (20. svibnja 2005), *CIDOC Annual Conference*, Zagreb (24-27. svibnja 2005)²⁹, *Informatique et Egyptologie 2006*, Oxford (8-10. kolovoza 2006). Projekt je 2011. prebačen na Hrvatske studije (od 2020. g. Fakultet hrvatskih studija) na kojem je aktivan sve do današnjih dana.³⁰ Godine 2014. izrađena je nova projektna web stranica *Stara povijest* [www.starapovijest.eu] na kojoj je implementirana dvojezična baza *Croato-Aegyptica* [croato-aegyptica.starapovijest.eu].

Godine 2004. Kompjuterski laboratorij sudjelovao je u izradi projektne dokumentacije za veliki projekt *Zavičajna povijest Hrvatske* čiji je voditelj trebao biti prof. dr. Drago Roksandić. Na žalost niti ovaj projekt nije dobio potrebna financijska sredstva pa se od njegove realizacije uskoro odustalo.³¹

²⁶ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Poticaj za pokretanje postupka za podjelu državnih nagrada za znanost za 2004. godinu, 5. 11. 2004. Kopije prijavnih obrazaca danas se čuvaju u privatnoj zbirci Mladena Tomorada.

²⁷ GRAČANIN I TOMORAD 2005: 254-256.

²⁸ TOMORAD 2004: 19.

²⁹ TOMORAD I ZLODI 2005: 1-18.

³⁰ Cjelokupnu povijest razvoja projekta može se pratiti kroz mnogobrojne radove koji su o njemu objavljeni. Vidi: TOMORAD, GRAČANIN I ŠTEFANEC 2001: 4, 16; TOMORAD 2004a: 13; TOMORAD 2004b: 19; TOMORAD 2004c: 7-11; TOMORAD I ZLODI 2005: 1-18; TOMORAD 2006a: 109-120; TOMORAD 2006b; TOMORAD 2007: 218-239; TOMORAD 2009: 183-190; TOMORAD 2013; TOMORAD I ZLODI 2015: 161-164; TOMORAD 2017: 237-268; TOMORAD 2019: 274-277; TOMORAD 2020: 138-159; TOMORAD I ZLODI 2023: 551-571.

³¹ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Obrazac prijave projekta *Zavičajna povijest Hrvatske*, 20. 6. 2004.

Posljednji veliki projekt na kojem su sudjelovali djelatnici Kompjuterskog laboratorija bio je projekt *Historiografija.hr* [www.historiografija.hr] čiji je voditelj bio izv. prof. Damir Agićić. Njegovo financiranje i uspješna realizacija započela je 2008. g. a projekt traje sve do današnjih dana.

Uz navedene projekte primjene informacijskih tehnologija laboratorij je također pomagao u prijavi i realizaciji sljedećih projekata Odsjeka za povijest: *Triplex Confinium*, *Knjižnica Odsjeka za povijest na webu*, *Pisma hrvatske kulturne baštine*, *Baza podataka hrvatskih povijesnih zemljovida*, *Atlas vjerske povijesti Jugoistočne Europe od prapovijesti do danas*.

Uz sve navedene uspješne ili neuspješne pokušaje implementacije informacijskih tehnologija u kojima je sudjelovao Kompjuterski laboratorij treba još spomenuti i projekt H-Net. Riječ je o velikoj informacijskoj matrici društveno-humanističkih znanosti koja je započela svoj razvoj na Sveučilištu u Michiganu. Tijekom sudjelovanja na međunarodnoj konferenciji *Geschichte und neue Medien / History and New Media*, Berlin (9-11. travnja 2003) bio je predstavljen ovaj veliki projekt³² te je Hrvoju Gračaninu i Mladenu Tomoradu predloženo da u Hrvatskoj organiziraju forume za povjesničare koji bi bili uključeni u H-Net. Oni su takav prijedlog prenijeli članovima Odsjeka za povijest na idućoj sjednici, ali, na žalost, ništa od predloženog nikada nije zaživjelo. Glavni razlog za neuspjeh ovog mogućeg projekta bilo je neslaganje tadašnjih članova Odsjeka za povijest o tome koja bi područja povijesnih istraživanja bila uključena u forume H-Neta te tko bi bio njihov administrator. Budući da za taj posao nije bio predviđen neki novčani honorar, od cijele se ideje na kraju odustalo. Na taj način nestala je mogućnost znatnog povećanja vidljivosti raznovrsnih istraživanja koja se provode u okviru hrvatskih povijesnih znanosti.

Sveučilišne nastavne aktivnosti Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest (2004-2011)

Nakon što su 2003. g. uspješno provedeni tečajevi informatičke pismenosti za zaposlenike Odsjeka za povijest, Mladen Tomorad osmislio je prvi specijalizirani izborni predmet informatičkog opismenjavanja studenata povijesti. Bio je to predmet *Primjena informacijskih tehnologija u povijesnim istraživanjima* koji se izvodio tijekom akademske godine 2004./2005. Predmet je pohađala grupa od 25 studenata koji su tijekom izvođenja nastave učili primjenu raznih oblika informacijskih tehnologija u povijesnim istraživanjima (obrada teksta, izrada baza, izrada PowerPoint prezentacija, digitalno snimanje i obrada fotografija, audio-vizualni sadržaji itd).³³ Mnogi od ovih sadržaja bili su u siječnju 2005. g.

³² BARGMANN 2005: 189-196.

³³ Primjena informacijskih tehnologija u povijesnim znanostima (akademska godina 2004/2005), PowerPoint prezentacije nastavnih materijala. Privatni digitalni arhiv Mladena Tomorada.

uključeni u pripremu predmeta *Historiografski praktikum* koji se počeo izvoditi od jesenskog semestra akademske godine 2005/2006. g. Voditelji predmeta bili su Zrinka Nikolić Jakus i Mladen Tomorad, a predmet se sve do 2011. g. izvodio 4 sata tjedno. Predavanja su izvodili Zrinka Nikolić Jakus i Mladen Tomorad (dvorana VII), a seminare/vježbe u grupama od 25 studenata vodio je Mladen Tomorad.³⁴

U prosincu 2006. g. Mladen Tomorad stekao je status doktora znanosti na Odsjeku za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu pa je uskoro počeo izvoditi specijalizirani predmet vezan uz primjenu informacijskih tehnologija u području muzeologije. Akademske godine 2007/2008. i 201/2011. izvodio je predmet *Muzeji i historijska znanost* čiji je cilj bio upoznati studenta s radom muzeja, obradom muzejske građe te unosom podatka u informacijski sustav M++.³⁵

Postupno gašenje i prestanak djelovanja Kompjuterskog laboratorija (2008-2011)

Postupno gašenje Kompjuterskog laboratorija započinje tijekom 2008. g. kada je Odsjek za povijest izgubio sobu A-200 u kojoj je do tada bio smješten laboratorij, a u nju je bila smještena fakultetska serverska oprema. Oprema laboratorija bila je razmještena po sobama Odsjeka i u učionicu A-202 čime je bila znatno otežana njegova daljnja djelatnost.

Još nekoliko godina ranije, točnije u siječnju 2003. g, započelo se potezanje pitanja stalnog zapošljavanja u Kompjuterskom laboratoriju i njegova budućeg financiranja. Unatoč tome što je Odsjek za povijest u siječnju 2003.³⁶ i lipnju 2005.³⁷ odobrio program rada Kompjuterskog laboratorija kojim je bilo predviđeno stalno zapošljavanje njegovih djelatnika, fakultetska uprava nikada nije podržala djelovanje laboratorija. Naime, program koji je Odsjek za povijest usvojio u lipnju 2005.

³⁴ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Nastavni plan i program studija povijesti. Odsjek za povijest, 15. 1. 2005; Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Opisi obveznih predmeta na preddiplomskom studiju povijesti: Historiografski praktikum, 13. 1. 2005; Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Program studija povijesti, 13. 9. 2010.

³⁵ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), *Muzeji i historijska znanost* (akademska godina 2007/2008. i 2010/2011), PowerPoint prezentacije nastavnih materijala.

³⁶ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Programa rada Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest u 2003. i 2004. g, 13. 1. 2003.

³⁷ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Programa rada Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest u razdoblju od 2005. do 2007. godine, 22. 5. 2005.

g. predviđao je uvrštavanje radnog mjesta voditelja Kompjuterskog laboratorija³⁸ i jednog stalnog suradnika u kategorizaciju radnih mjesta Filozofskog fakulteta u Zagrebu.³⁹ Međutim, tijekom dekanata prof. dr. Miljenka Jurkovića i prof. dr. Damira Borasa uprava Filozofskog fakulteta odbijala je bilo kakav razgovor o odobravanju novih radnih mjesta u Kompjuterskom laboratoriju čije postojanje službeno nikada nije bilo zavedeno u pravilnike Filozofskog fakulteta. Upravo je taj problem doveo do njegova gašenja tijekom druge polovice 2011. g. Velikim dijelom oprema koja je godinama prikupljana postala je zastarjela te je nakon nekog vremena rashodovana. Ubrzo nakon toga je zbog velikog broja pokvarenih računala i učionica A-202 iz računalne učionice pretvorena u redovitu predavaonicu Filozofskog fakulteta.

Zaključak

Kompjuterski laboratorij Odsjeka za povijest je tijekom svojeg kratkog djelovanja (2002. – 2011) znatno doprinio razvoju implementacije informacijskih tehnologija u povijesnim znanostima u Hrvatskoj. Do početka 21. stoljeća informacijske tehnologije gotovo da uopće nisu bile korištene u sklopu raznovrsnih povijesnih istraživanja i u sveučilišnoj nastavi povijesti. Od prvih aktivnosti koje su tijekom 2001. g. dovele do stvaranja laboratorija pa sve do njegova gašenja 2011. g. Kompjuterski laboratorij odigrao je veliku ulogu u osuvremenjivanju sveučilišne nastave povijesti i povijesnih istraživanja. Zahvaljujući djelatnosti Kompjuterskog laboratorija i podršci dijela članova Odsjeka za povijest koji su u razvoju ovoga projekta uvidjeli velike mogućnosti osuvremenjivanja povijesnih znanosti, došlo je do znatnog informacijskog opismenjavanja brojnih generacija povjesničara, ali i razvoja prvih velikih kulturno-povijesnih projekata Republike Hrvatske u čijem su razvoju uvelike korištene informacijske tehnologije. Na taj je način Kompjuterski laboratorij unatoč financijskim i kadrovskim problemima uspio ostvariti velike rezultate koji su djelomično vidljivi i danas kroz još uvijek dva „živa“ tekuća projekta – *Croato-Aegyptica* (danas baza *CADb*)⁴⁰ i *Historiografija.hr*⁴¹, ali i kroz digitalizaciju periodike čiji su rezultati danas uvršteni u bazu *Hrčak – Portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa*⁴².

³⁸ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Opis poslova Kompjuterskog laboratorija: 1. Voditelj Kompjuterskog laboratorija, 2. Zamjenik voditelja Kompjuterskog laboratorija, 3. Suradnici Kompjuterskog laboratorija, 6. 5. 2005.

³⁹ Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Programa rada Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest u razdoblju od 2005. do 2007. godine – II. Kadrovi i financiranje, 22. 5. 2005.

⁴⁰ *Stara povijest*. „Croato-Aegyptica“. [<http://croato-aegyptica.starapovijest.eu/>].

⁴¹ *Historiografija.hr*. *Portal hrvatske historiografije*. [www.historiografija.hr].

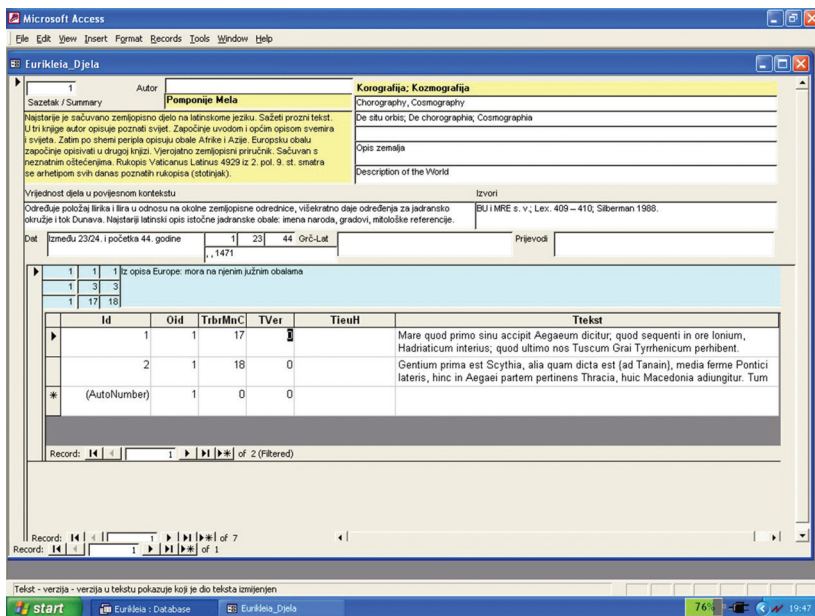
⁴² *Hrčak – Portal znanstvenih i stručnih časopisa*. [<https://hrcak.srce.hr/>].

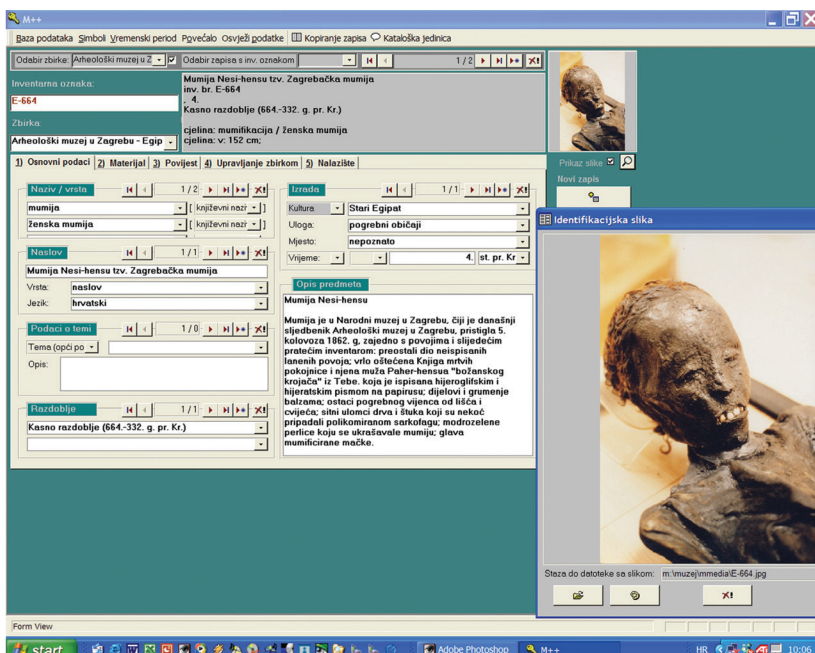
Sl. 1. Učionica A-202 Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Učionica je temeljito uređena i opremljena tijekom siječnja i veljače 2003. g, veljača 2003. Fotografija: Mladen Tomorad.

Sl. 2. Računalna i audio-vizualna oprema učionice A-202, veljača 2003. Fotografija: Mladen Tomorad.

Sl. 3. Projekt Eurikleja – izgled baze podataka, voditeljica: Bruna Kuntić-Makvić ©2001.

Sl. 4. Baza Croato-Aegyptica Electronica – upis „Zagrebačke mumije“ iz egipatske zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu, inv. br. E-664, voditelj Mladen Tomorad ©2003.

Sl. 5. Web-stranica projekta Croato-Aegyptica Electronica [www.croato-aegyptica.hr], voditelj: Mladen Tomorad ©2004.

Sl. 6. Davor Iličić i Tomislav Bali u Kompiuterskom laboratoriju A-200.

Bibliografija

Arhivska građa:

- Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), M. Tomorad, H. Gračanin, M. Gračanin 2001. Web -stranica Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (backup web-stranice).
- Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Call for Papers, 15. 3. 2001.
- Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Sponzori, 9. 12. 2001.
- Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Prijedlog Radionica za studente u Auli Filozofskog fakulteta, 15. 11. 2001.
- Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Popis primljenih studenata na tečajevе-radionice koje će se održavati u vrijeme konferencije Povijesna istraživanja, studij povijest i informatizacija, 29. 11. 2001.
- Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Prijedloga programa rada Kompijuterskog laboratorija u 2001./2002. akademskoj godini, 9. 1. 2002.
- Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Prijava za natječaj japanske vlade i dokumenti vezani uz pripremu javnog natječaja i opremanje Kompijuterskog laboratorija i računalne učionice A-202, svibanj-prosinac 2002.
- Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Popis prijavljenih nastavnika za osnovne tečajevе informatičkog opismenjavanja, travanj-svibanj 2003.
- Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Programa rada Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest u 2003. i 2004. g, 13. 1. 2003.
- Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Aktivnosti Kompijuterskog laboratorija u razdoblju od 2002. do 2005. godine, 22. 5. 2005.
- Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Programa rada Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest u razdoblju od 2005. do 2007. godine, 22. 5. 2005.
- Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Pravilnik Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest, 20. 1. 2003.
- Digitalni Arhiv Kompijuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Obrazac prijave projekta Zavičajna povijest Hrvatske, 20. 6. 2004.

- Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Nastavni plan i program studija povijesti. Odsjek za povijest, 15. 1. 2005.
- Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Opisi obveznih predmeta na preddiplomskom studiju povijesti: Historiografski praktikum, 13. 1. 2005.
- Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Program studija povijesti, 13. 9. 2010.
- Primjena informacijskih tehnologija u povijesnim znanostima (akademska godina 2004./2005), PowerPoint prezentacije nastavnih materijala. Privatni digitalni arhiv Mladena Tomorada.
- Privatna arhiva Mladena Tomorada, Sveučilišni računalni centar – Potvrda Mladenu Tomoradu o završenom tečaju programa školovanja za predavače SRCE-a, 6. 12. 2002.
- Digitalni Arhiv Kompjuterskog laboratorija Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (privatna zbirka Mladena Tomorada), Muzeji i historijska znanost (akademska godina 2007./2008. i 2010./2011), PowerPoint prezentacije nastavnih materijala.

Literatura

- BARGMANN, Karsten. 2005. Toward a New Republic of Letters. H-Net, H-Soz-u-Kult and the Future Perspective of Scholarly Networking among German Language Historians. U *Geschichte und Neue Medien in Forschung, Archiven, Bibliotheken und Museen Tagungsband .hist 2003*, ur. Daniel Burckhardt, Rüdiger Hohls i Vera Ziegeldorf, vol. I. 189-196. Berlin: Clio-online und Humboldt-Universität zu Berlin.
- BUDAK, Neven, Ivica ŠUTE i Davor ILIČIĆ. 2005. *Hrvatska historiografija i simpozij Mogersdorf*. Zagreb: FF-Press.
- GRAČANIN, Hrvoje, Mladen TOMORAD. 2005. An Institutional Internet-Laboratory – The Croatian Database on Antiquity. U *Geschichte und Neue Medien in Forschung, Archiven, Bibliotheken und Museen Tagungsband .hist 2003*, ur. Daniel Burckhardt, Rüdiger Hohls i Vera Ziegeldorf, vol. II, 251-256. [Herausgegeben für Clio-online – Historisches Forum 7, II 2005]. Berlin: Clio-online und Humboldt-Universität zu Berlin.
- ROKSANDIĆ, Drago. 2001. Zavod za hrvatsku povijest poslije trideset godina, s usmjerenjem prema budućnosti. U *Međunarodna znanstvena konferencija „Povijesna istraživanja, studij povijesti i informatizacija – International Science Conference Historical Research, Study of History and Computerization*, ur. Mladen Tomorad, Hrvoje Gračanin, i Nataša Štefanec, 1-2. Zagreb: Zavod za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- ŠUTE, Ivica, Davor ILIČIĆ. 2004. *Međunarodni kulturnopovijesni simpozij Mofersdorf*. Zagreb: FF-Press.
- TOMORAD, Mladen, Hrvoje GRAČANIN i Nataša ŠTEFANEC (ur). 2001. *Međunarodna znanstvena konferencija Povijesna istraživanja, studij povijesti i informatizacija – International Science Conference Historical Research, Study of History and Computerization*. Zagreb: Zavod za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

- TOMORAD, Mladen. 2004a. Croato-Aegyptica Electronica – Database of Egyptian Antiquities in Croatian Museums and Private Collections. U *Third Central European Conference of Young Egyptologist. Egypt 2004: Perspectives of Research, Warsaw 12-14 May 2004, Abstracts of papers*. Warsaw: 13.
- TOMORAD, Mladen. 2004b. Croato-Aegyptica Electronica: Database of the Egyptian Antiquities in Croatian Museum and Private Collections. U *Ancient Studies – New Technology 3: The World Wide Web and Scholarly Research, Communication, and Publication in Ancient, Byzantine, and Medieval Studies* (December 3-4, 2004), 19. Harrisonburg: James Madison University.
- TOMORAD, Mladen. 2004c. Croato-Aegyptica Electronica. Database of the Egyptian antiquities in Croatian museum and private collections, *PalArch*, 3.2: 7-11.
- TOMORAD, Mladen, Goran ZLODI. 2005. Croato-Aegyptica Electronica – Database of the Egyptian Antiquities in Croatian Museum and Private Collections: Documentation Vs. Communication Approach. U *Documentation & Users – Proceedings of the CIDOC Annual Conference*, ur. Maja Šojat-Bikić, 1-18. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar.
- TOMORAD, Mladen. 2006a. Primjena informacijskih tehnologija u nastavi povijesti. U *Zavičajna povijest u interkulturalnom kontekstu*, ur. Marijana Marinović i Drago Roksandić, 109-120. Zagreb: FF-Press.
- TOMORAD, Mladen. 2006b. *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [doktorska disertacija]. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu Sveučilišta u Zagrebu.
- TOMORAD, Mladen. 2007. Croato-Aegyptica Electronica – model obrade i analize staroegipatskih predmeta u muzejskim i privatnim zbirkama u Hrvatskoj: dokumentacijski i komunikacijski pristup. *Muzeologija* 41-42 (2004/2005): 218-239.
- TOMORAD, Mladen. 2009. Croato-Aegyptica Electronica – Database of the Egyptian antiquities in Croatian museum and private collections. U *Proceedings of the Third Central European Conference of Young Egyptologists. Egypt 2004: Perspectives of Research. Warsaw 12-14 May 2004*, ur. Joanna Popielska-Grzybowska, Olga Białostocka, i Jadwiga Iwaszczuk, 183-190. Pułtusk: The Pułtusk Academy of Sciences.
- TOMORAD, Mladen. 2013. Web-stranice i baze za istraživanje i nastavu kultura i civilizacija starog vijeka, *Povijest u nastavi* 22: 117-136.
- TOMORAD, Mladen, Goran ZLODI. 2015. Development of the Croato-Aegyptica Database. U *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*, ur. Mladen Tomorad, 161-164. Oxford: Archaeopress.
- TOMORAD, Mladen. 2017. The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica. U *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*, ur. Claire Dericks, 237-268. Atlanta: Lockwood Press.
- TOMORAD, Mladen. 2019. Project Croato-Aegyptica. U *Egypt in Croatia – Croatian Fascination with Ancient Egypt from Antiquity to Modern Times*, ur. Mladen Tomorad, 274-277. Oxford: Archaeopress.
- TOMORAD, Mladen. 2020. Digitalizacija, obrada i međunarodna dostupnost staroegipatskih spomenika u Hrvatskoj: baza Croato-Aegyptica – prošlost, sadašnjost, budućnost. *Muzeologija* 56: 138-159.

TOMORAD, Mladen, Goran ZLODI. 2023. Project Croato-Aegyptica (2002-2020). U *Ancient Egypt, New Technology*, ur. Rita Lucarelli, Joshua A. Roberson i Steve Vinson, 551-571. Leiden-Boston: Brill.

Computer Laboratory of the Department of History at the Faculty of Humanities and Social Sciences (2002-2011) – a Forgotten Innovation Project for the Computerization of Teaching and Historical Research

In this paper, the author presents the development and activities of the Computer Laboratory of the Department of History at the Faculty of Philosophy in Zagreb (2002-2011). The idea for its establishment emerged in 2001 during the organizational preparations for the international conference *Historical Research, Study of History and Computerization* (December 10-12, 2001), which was held at the Faculty of Philosophy in Zagreb.

The laboratory officially began its activities in January 2002 with the main task of applying information technologies in university history teaching and various scientific projects of the Department of History. Shortly thereafter, the “golden age” of its activities began. During the period between 2002 and 2008 Computer laboratory developed different activities (projects, web sites, teaching courses etc.). However, personnel and financial problems led to its gradual developmental stagnation after 2008. By 2011 operations of the Computer laboratory completely ceased.

Key words: Computer Laboratory, Department of History, Faculty of Philosophy in Zagreb, Drago Roksandić, Mladen Tomorad, Hrvoje Gračanin, Davor Iličić, Tomislav Bali, Stipica Grgić, Dejan Zadro, Damjan Kovačić, information technology, computerization of teaching and historical research

Ključne riječi: Kompjuterski laboratorij, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Drago Roksandić, Mladen Tomorad, Hrvoje Gračanin, Davor Iličić, Tomislav Bali, Stipica Grgić, Dejan Zadro, Damjan Kovačić, informacijska tehnologija, informatizacija nastave i povijesnih istraživanja

Mladen Tomorad
Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska cesta
10000 Zagreb
mtomorad@fhs.hr

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

56

BROJ 3

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

 FF press

ZAGREB 2024.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 56, broj 3

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Domagoj Tončinić

Glavna urednica / Editor-in-Chief

Inga Vilgorac Brčić

Izvršna urednica / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Gost urednik / Guest Editor

Damir Agičić, Zrinka Nikolić Jakus, Tomislav Galović, Filip Šimetin Šegvić

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Filip Šimetin Šegvić (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),

Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo),

Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),

Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),

Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Katarina Starčević

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina, Sv. Ivan Zelina

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*